

УДК 347.73

РЕФОРМУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО ВІДШКОДУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

REFORMING OF THE LEGISLATION OF UKRAINE ABOUT REFUNDS OF VALUE ADDED TAX

Микульця І.І.,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства
Закарпатського інституту імені Августина Волошина
ПрАТ ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом»*

Статтю присвячено реформуванню законодавства України про відшкодування податку на додану вартість. Здійснено аналіз впливу запровадження системи електронного адміністрування податку на додану вартість на обсяги відшкодування податку на додану вартість. Визначено окремі проблеми реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість. Охарактеризовано особливості реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість.

Ключові слова: відшкодування податку на додану вартість, адміністрування податку на додану вартість, податкова реформа, податкова система, оптимізація податкової системи.

Стаття посвящена реформированию законодательства Украины о возмещении налога на добавленную стоимость. Проведен анализ влияния внедрения системы электронного администрирования налога на добавленную стоимость на объемы возмещения налога на добавленную стоимость. Определены отдельные проблемы реформирования законодательства Украины о возмещении налога на добавленную стоимость. Охарактеризованы особенности реформирования законодательства Украины о возмещении налога на добавленную стоимость.

Ключевые слова: возмещение налога на добавленную стоимость, администрирования налога на добавленную стоимость, налоговая реформа, налоговая система, оптимизация налоговой системы.

The article is devoted to the reforming the legislation of Ukraine about refunds of value added tax. The analysis of the influence of the implementation of electronic administration system of value added tax on the amounts of refunds of value added tax is made. Some problems of reforming of the legislation of Ukraine about refunds of value added tax are determined. The features of reform of the legislation of Ukraine about refunds of value added tax are characterised.

Key words: refunds of value added tax, administration of value added tax, tax reform, tax system, optimization of tax system.

У контексті сучасних євроінтеграційних процесів, ускладнення зовнішньоекономічної діяльності, розвитку України як правової й демократичної держави, реформування податкової системи важливого значення набуває дослідження проблематики реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість (далі – ПДВ).

Дослідження реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість має важливе практичне значення для подальшого вдосконалення податкової системи України та стимулювання зростання експорту суб'єктів господарювання України. Унаслідок цього дослідження проблематики реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість є важливим для розвитку науки фінансового права. Саме тому метою статі є характеристика реформування

законодавства України про відшкодування податку на додану вартість. Завданнями статті є такі: здійснити аналіз впливу запровадження системи електронного адміністрування податку на додану вартість на обсяги відшкодування податку на додану вартість; визначити окремі проблеми реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість, охарактеризувати особливості реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість.

Проблематика реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість є актуальною, а окремі її аспекти були предметом дослідження багатьох сучасних науковців, зокрема Ю. Андрійчука, Д. Гетманцева, О. Гордіна, В. Гусевої, М. Шаренка.

У сучасних умовах євроінтеграції України, ускладнення зовнішньоекономічної діяльності, глобалізації економіки,

диверсифікації ринків експорту вітчизняних товарів, робіт і послуг важливе значення має якісне реформування податкового законодавства України, у тому числі й щодо відшкодування податку на додану вартість. Податок на додану вартість встановлено в Податковому кодексі України [1], його аналоги діють у більшості країн світу. Чимало країн світу, зокрема й Україна, містять законодавчі положення про відшкодування ПДВ із метою стимулювання експорту вітчизняних товарів, робіт і послуг. На практиці виникає чимало практичних проблем, зокрема щодо адміністрування ПДВ, відшкодування ПДВ, проведення перевірок, що здійснюються фіскальними органами щодо дотримання податкового законодавства, у тому числі щодо правильного нарахування та сплати ПДВ суб'єктами господарювання.

З 1 лютого 2015 р. в Україні запроваджено систему електронного адміністрування податку на додану вартість. Спроба уряду за допомогою «нових технологій» навести лад у сплаті й відшкодуванні ПДВ, «найкорупційнішого в країні податку», може стати певним тестом щодо здатності нової команди здійснювати необхідні реформи. Хронічна заборгованість держави з відшкодування ПДВ вважається чи не однією з головних перешкод для діяльності іноземних інвесторів в Україні та, відповідно, притоку інвестицій у країну. Тому вирішення урядом цього питання повинно довести перед міжнародними кредиторами його бажання не лише на словах боротися з корупцією й бюрократією. Прем'єр-міністр України А.П. Яценюк у липні 2014 р. заявив: «Нам вдалося переконати парламент у тому, що треба закривати корупційну лавку з ПДВ». Саме боротьба з незаконним відшкодуванням податку, тобто так званими «податковими ямами», а також усунення передумов для корупції й шахрайства були метою ухваленого тоді Верховною Радою України закону, що передбачає введення з 1 січня 2015 р. електронного адміністрування ПДВ. Прем'єр назвав і цифру, а саме 20 мільярдів гривень на рік, які нібито «відмивалися» через незаконне відшкодування ПДВ [2].

Разом із тим ці нововведення не вирішили всіх проблем у сфері відшкодування ПДВ. Хоча доречно зазначити, що обсяг відшкодувань платежів із податку на додану вартість суб'єктам підприємництва України в березні 2015 р., порівняно з лютом 2015 р., скоротився в 1,4 раза: з 4,26 млрд грн до 2,965 млрд грн, про що ідеться в повідомленні Державної казначейської служби України. ПДВ у березні відшкодовано понад 967 господарюючим суб'єктам усіх регіонів України. У регіональному розрізі найбільші обсяги відшкодувань отримали Дніпропетровська область (906 396 млн грн), Київ (902 857 млн грн), Запорізька область (230 938 млн грн). У корпоративному сегменті найбільші обсяги відшкодувань отримали меткомбінат «Арселор Міттал Кривий Ріг» (500 380 млн грн, Дніпропетровська область), Південний ГЗК (236 999 млн грн, Дніпропетровська область), Полтавський ГЗК (232 159 млн грн, Полтавська область), «Запоріжсталь» (172 576 млн грн, Запорізька область). Найменший обсяг відшкодувань отримали підприємці Луганської області – 1 563 млн грн [3]. Тобто ці нововведення суттєво зменшили обсяги відшкодування ПДВ, що не співпадає з динамікою змін обсягів виробництва в Україні, а тому це, імовірно, більше пов'язано із запобіганням різним фактам незаконного відшкодування ПДВ за фіктивними контрактами та зменшенням корупційної складової в практиці відшкодування ПДВ в Україні.

Хронічна заборгованість держави з відшкодування ПДВ перед суб'єктами господарювання викликає потребу якісного вдосконалення й реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість. У цьому контексті варто зазначити, що позитивно є законотворча активність багатьох народних депутатів, які останнім часом внесли чимало актуальних законопроектів, які мають на меті якісно вдосконалити законодавство України про ПДВ.

Зокрема, вартим уваги є законопроект народного депутата України С.С. Березкіна «Про внесення змін до пункту 152 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо компенсаторного механізму наповнення Державного бюджету України на 2015 рік для фінансування відомчих закладів охорони здоров'я та Міністерства оборони України» [4]. Нижче ми проаналізуємо цей законопроект і його практичне значення.

Цей законопроект є невід'ємною частиною розгляду проекту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» (щодо фінансування відомчих закладів охорони здоров'я та Міністерства оборони України)» [5], яким передбачено на перехідний період здійснювати фінансування спеціалізованих закладів охорони здоров'я в 2015 р. за рахунок коштів Державного бюджету України та Міністерства оборони України.

Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» [6] від 28 грудня 2014 р. передбачає, що фінансування спеціалізованих закладів охорони здоров'я знято з Державного бюджету України та покладено на місцеві бюджети. З метою збільшення доходної частини Державного бюджету України на 2015 р. для фінансування відомчих закладів охорони здоров'я й Міністерства оборони України був розроблений цей законопроект. Законопроект розроблено з метою врегулювання питання фінансування за рахунок коштів Державного бюджету України на перехідний період до здійснення передачі медичних закладів залізничного транспорту загального користування з державної в комунальну власність і збільшення видатків на Міністерство оборони України.

Відповідно до положень чинного Податкового кодексу України експортери зернових і низки технічних культур до 31 грудня 2017 р. включно тимчасово працюють за системою, що звільняє експорт цієї продукції від оподаткування ПДВ, що дає можливість зняти гостроту проблеми експортного відшкодування ПДВ. Від оподаткування податком на додану вартість звільняються операції з постачання на митній території України зернових культур товарних позицій 1001–1008 згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТ ЗЕД) та технічних культур товарних позицій 1205 і 1206 00 згідно з УКТ ЗЕД.

Наразі з усіх технічних(олійних) культур в Україні оподатковується податком на додану вартість лише соя, що не дозволяє завантажити вітчизняні підприємства повною мірою. В Україні соя за обсягами виробництва в останні роки зайняла друге місце після соняшнику. Основними регіонами з вирощування сої в Україні є Полтавська, Кіровоградська, Хмельницька, Вінницька й Київська області. Основними причинами стрімкого зростання виробництва сої в Україні є значний попит на українську сою, який спостерігається на світовому ринку, та нарощування вітчизняних потужностей із її переробки. У 2013–2014 рр. в Україні зібрано 3 800 млн тонн сої. При цьому вітчизняні підприємства переробляють лише 1 300 млн тонн, а 2 500 млн тонн вивозиться з країни в режимі експорту, завдяки чому державний бюджет недоотримує біля 3 млрд грн доходу щорічно.

В Україні є все необхідне для переробки сої на вітчизняних потужностях і для виробництва з неї продукції широкого асортименту: харчового шроту, білкових продуктів, лецитинів, кормового шроту й олії, тому включення сої до переліку технічних культур (олійних), тимчасово звільнених від сплати ПДВ до 31 грудня 2017 р., вирішить не тільки проблему з відшкодування ПДВ піз час її експорту, а й сприятиме нарощуванню внутрішньої переробки сої, завантаженню олієдобувних підприємств, зростанню виробництва соєвого шроту, створенню нових робочих місць і збільшення доходів державного бюджету.

Відповідним законопроектом збільшується дохідна частина державного бюджету на 2015 р. в розмірі 3 678 212,3 тис. грн. Зазначену суму буде збережено в бюджеті за рахунок зменшення бюджетного відшкодування податку на додану вартість грошовими коштами. Зазначене зменшення буде відбуватися завдяки реалізації цього законопроекту, що у свою чергу дає можливість зняти гостроту проблеми експортного відшкодування ПДВ. Від оподаткування податком на додану вартість звільняються операції з постачання на митній території України зернових культур товарних позицій 1001–1008 згідно з УКТ ЗЕД і технічних культур товарних позицій 1205 і 120600 згідно з УКТ ЗЕД. Отже, пропонується включити в цю норму сою згідно з УКТ ЗЕД 1201. Збільшення дохідної частини державного бюджету на 2015 р. в розмірі 3 678 212,3 тис. грн розраховано з таких даних.

Згідно зі статистичними даними [7] про експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу за січень-грудень 2013 р. (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя) кількість експорту соєвих бобів, подрібнених або неподрібнених, на рік, код 1201, склав 1 488 760 989,0 тонн за ціною 740 380,9 тис. дол. США.

Курс валют Національного банку України на 10 лютого 2015 р. [8] становить 2 484,0495 за 100 дол. США. Отже, 20% від 740 380 900 дол. США (ціна експортованої сої) становить 148 076 180 дол. США. 148 076 180 дол. США за курсом на 10 лютого 2015 р. 24,84 становитиме 3 678 212,3 тис. грн.

Отриману суму 3 678 212,3 тис. грн. розподілено на фінансування спеціалізованих закладів охорони здоров'я та на Міністерство оборони України за кодами програмної класифікації видатків і кредитування державного бюджету таким чином:

1) Міністерство інфраструктури України КПКВ 3104040 «Медичне обслуговування працівників та пасажирів залізничного транспорту» в сумі 1 012 170,4 тис. грн;

2) Міністерство охорони здоров'я України:
– КПКВ 2301110 «Спеціалізована та високоспеціалізована медична допомога, що надається загальнодержавними закладами охорони здоров'я» в сумі 451 287,1 тис. грн;

– КПКВ 2301200 «Спеціалізована консультативна амбулаторно-поліклінічна та стоматологічна допомога, що надається вищими навчальними закладами, науково-дослідними установами та загальнодержавними закладами охорони здоров'я» в сумі 24 562,4 тис. грн;

3) Міністерства оборони України:

– КПКВ 2101080 «Медичне лікування, реабілітація та санаторне забезпечення особового складу Збройних Сил України, ветеранів військової служби та членів їх сімей, ветеранів війни» в сумі 1 000 000 тис. грн;

– КПКВ 2101150 «Розвиток озброєння та військової техніки Збройних Сил України» в сумі 1 190 192,4 тис. грн.

Отже, на основі вищезазначеного можна зробити висновок, що доречним та актуальним є прийняття вищезгаданого законопроекту, що дасть змогу профінансувати чимало актуальних соціальних, військових та оборонних видатків в Україні, покращити фінансування та якість роботи медичних закладів охорони здоров'я.

Основним напрямом реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість є ліквідація законодавчих недоліків і викоринення корупції під час відшкодування ПДВ. Система електронного адміністрування податку на додану вартість стала важливим кроком для вдосконалення законодавства України про відшкодування податку на додану вартість.

Отже, ефективне реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість відповідно до провідних європейських стандартів сприятиме економічному зростанню, подоланню корупції, покращенню умов ведення бізнесу в Україні.

Існують перспективи подальших наукових досліджень у цьому напрямі, зокрема щодо порівняльно-правового аналізу законодавства про відшкодування податку на додану вартість в Україні й інших країнах Європи; еволюції законодавства про відшкодування податку на додану вартість в Україні та країнах ЄС; оптимізації податкової системи України.

Отже, у статті охарактеризовано проблематику реформування законодавства України про відшкодування податку на додану вартість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДжЕРЕЛ:

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13–17. – Ст. 112.
2. Пробитюк А. Відшкодування ПДВ: прикриваючи «корупційну лавку», уряд створив нові проблеми / А. Пробитюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dw.de/%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%88%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BF%D1%8F-%D0%BF%D0%B4%D0%B2-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%B0%D1%8E%D1%87%D0%B8-%D0%BA%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BF%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D1%83-%D0%BB%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D1%83-%D1%83%D1%80%D1%8F%D0%B4-%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%B2-%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D1%96-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8/a-18232879>.
3. Відшкодування ПДВ в Україні за місяць скоротилися майже в 1,5 раза [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://fru.org.ua/ua/events/business-news/vidshkoduvannia-pdv-v-ukraini-za-misiats-skorotylysia-maizhe-v-1-5-razu>.
4. Про внесення зміни до пункту 152 розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо компенсаторного механізму наповнення Державного бюджету України на 2015 рік для фінансування відомчих закладів охорони здоров'я та Міністерства оборони України : проект Закону України народного депутата України С.С. Березкіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=54132&pf35401=330911>.
5. Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік» (щодо фінансування відомчих закладів охорони здоров'я та Міністерства оборони України) : проект Закону України народного депутата України С.С. Березкіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=54133&pf35401=330912>.
6. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон України від 28 грудня 2014 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 12. – Ст. 76.
7. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу за січень-грудень 2013 р. (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя) : статистичні дані Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2013/zd/e_iov/arh_iov2013.htm.
8. Курс валют Національного банку України на 10 лютого 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/curmetal/currency/search?formType=searchFormDate&time_step=daily&date=10.02.2015&execute=%D0%92%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B8.